Maa- ja metsätalousministeriö, johtava asiantuntija Katja Matveinen

Muistion täydennys: ympäristövaliokunnan kuuleminen vanhojen metsien kriteereistä 13.9.2024

Vaikutusten arviointi

Vanhojen ja luonnontilaisten metsien suojelupäätöksen vaikutukset riippuvat siitä:

- kuinka paljon kohteita löytyy valtion maiden inventoinnissa ja miten kohteet inventoinnin perusteella rajataan,
- miten kohteet jakautuvat maantieteellisesti,
- kuinka halukkaita yksityiset metsänomistajat ovat suojelemaan kriteerit täyttäviä kohteitaan sekä
- miten EU-aloitteiden vaikutukset realisoituvat.

On otettava huomioon, että vanhojen metsien kriteerit ovat yksi osa kokonaisuutta, jossa metsien suojelua toteutetaan muillakin keinoin. Jos kohde ei täytä vanhojen metsien kriteereitä, valtion mailla se voi täyttää Metsähallituksen ympäristöoppaan mukaisen luontokohteen tunnusmerkit, jolloin sen luontoarvot tulevat turvatuksi osana Metsähallituksen alue-ekologista verkostoa. Valtion metsät sijaitsevat pääosin Pohjois- ja Itä-Suomessa, joten Etelä-Suomen metsien suojelussa yksityismetsien vapaaehtoisella suojelulla METSO-ohjelman keinoin on tärkeä rooli. Jos kohde ei täytä vanhojen metsien kriteereitä yksityismailla, mutta täyttää METSO-ohjelman (verraten löyhät) kriteerit, se voidaan suojella vapaaehtoisesti METSO-ohjelman kautta valtion budjetin niin salliessa. Lisäksi EU-sääntely voi vaikuttaa esimerkiksi ennallistamisasetuksen toimeenpanon kautta.

Field

Ns. 31 000 hehtaarin ”suojelupaketti”

Metsähallituksen hallituksen esittämällä 31 000 hehtaarin ”suojelupaketilla” ei ole vaikutuksia hakkuumääriin. Tämä johtuu siitä, että kohteet kuuluvat pääosin Metsähallituksen alue-ekologisen verkostoon, missä ne on jo aiemmin jätetty vapaaehtoisesti taloustoiminnan ulkopuolelle. Kohteiden markkina-arvo on noin 46,5 miljoonaa euroa. Lohkomiskulut koostuvat maanmittauslaitoksen maksuista ja ovat noin 400 000 euroa.

Pinta-alaa koskevat arviot ja kohdentuminen

Suomen ympäristökeskuksen (Syke) ja Luonnonvarakeskuksen (Luke) tuottaman raportin perusteella voidaan tehdä arvioita mahdollisista vanhojen ja luonnontilaisten metsien pinta-aloista valtakunnan metsien inventointiin (VMI) perustuen. Arvioita on täsmennetty vielä Lukesta saatujen tietojen perusteella koskien kitumaita ja valtion maiden luokittelua suojeltuihin ja puuntuotannossa oleviin. On huomattava, että VMI-arvio on todennäköisesti aliarvio, koska käytännössä rajaukset todennäköisesti tehdään suurempina kokonaisuuksina. Lisäksi epävarmuutta aiheuttaa se, että kuolleen puun määrää ei ole VMI:ssä mitattu metsikkötasolla ja VMI:iin sisältyy otantaan perustuvana menetelmänä otosvaihtelua. VMI antaa siten yhden vaihtoehdon arvioida kriteerit täyttävien vanhojen ja luonnontilaisten metsien pinta-alan suuruusluokkaa.

Field

Kriteerien löyhentämisen vaikutuksia voidaan tarkastella vertailemalla Syken ja Luken raportissa tiukimmin kriteerein laskettua vaihtoehtoa (Syken ja Luken raportin Taulukko L2.3a, ikärajat havupuilla 140/160/200

vuotta, lehtipuilla 80/80/100, ja runsaasti lahopuuta sekä lahopuujatkumo) löyhimmin kriteerein laskettuun vaihtoehtoon (Syken ja Luken raportin Taulukko L2.4b, ikärajat havupuilla 120/140/160 vuotta, lehtipuilla 80/80/100 vuotta, sekä vähintään jonkin verran lahopuuta ja luonnontilaisuutta indikoiva tuho).

Valtion mailla vanhoja metsiä olisi edellä mainituilla tiukimmin ja löyhimmin lasketuilla raja-arvoilla VMI-arvion mukaan noin 20 000 – 35 000 hehtaaria puuntuotannon metsämaalla. Valtion mailla kitumaat eivät ole metsätalouskäytössä, mutta niillä voi olla muunlaista käyttötarvetta. Lisäksi kriteerit täyttäviä kohteita löytyisi alue-ekologisesta verkostosta ja Ylä-Lapin luontaistalousalueilta.

Yksityismailla (eli yksityishenkilöt, yksityiset toiminimet, perikunnat, yhteismetsät) ja kategoriassa ”muut” (eli osakeyhtiöt, kunnat, seurakunnat, yhteisöt) vanhoja metsiä olisi edellä mainituilla tiukimmin ja löyhimmin lasketuilla raja-arvoilla VMI-arvion mukaan noin 16 500 – 62 000 hehtaaria puuntuotannon metsä- ja kitumaalla. Tästä yksityismailla puuntuotannon metsämaalla olisi noin 12 000 – 26 000 ha. METSO-tilannekatsauksen mukaan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset) toteuttivat METSO-ohjelmaa yhteensä 4 434 hehtaarin pinta-alalla vuonna 2023.

Field

On arvioitu, että rajaukset voisivat jopa kaksin- tai kolminkertaistaa pinta-alan. Tämä johtuu siitä, että luonnossa metsämaa, kitumaa ja joutomaa esiintyvät mosaiikkina. Suojelurajaukset kannattaa siksi useimmiten tehdä laajempina kokonaisuuksina, ja sisällyttää puskurivyöhykkeet osaksi perustettavaa suojelualuetta – yksityismailla sen mukaisesti kuin maanomistajan kanssa sovitaan.

Luken tuottaman metsiensuojelutilaston mukaan Pohjois-Suomen eli Lapin, Pohjois-Pohjanmaan sekä Kainuun alueella sijaitsi kolme neljännestä eli noin 2,3 miljoonaa hehtaaria Suomen suojelluista metsistä (metsä- ja kitumaasta). Tämä tarkoittaa sitä, että 20 prosenttia Pohjois-Suomen metsistä on suojeltu. Syken ja Luken edellä mainittuun raporttiin pohjautuen voidaan arvioida, että valtaosa kriteerit täyttävistä kohteista tulee ainakin valtion maiden osalta sijaitsemaan Pohjois-Suomessa. Kriteerit täyttävien kohteiden suojelu lisää siten suojelualueiden jo entisestään voimakasta painottumista Pohjois-Suomeen.

Field

Yksityismaiden osalta sen sijaan painotus on VMI-laskelmiin perustuen Etelä-Suomessa sekä tiukemmilla (vajaa 9 000 ha) että löyhemmillä kriteereillä (noin 40 000 ha). Kriteereiden löyhentäminen toisi erityisesti Etelä-Suomen yksityismaita kriteereiden piiriin, kun tarkastellaan metsä- ja kitumaata yhteensä. Etelä-Suomeen kuuluvat tässä tarkastelussa etelä- ja keskiboreaaliset vyöhykkeet, Pohjois-Suomeen pohjoisboreaalinen vyöhyke, ja Ylä-Lappiin Metsä- ja Tunturi-Lappi.

Lisäsuojelun taloudelliset vaikutukset

Vanhojen metsien kriteereiden perusteella mahdollisen lisäsuojelun taloudellisia vaikutuksia ei ole arvioitu. Suuruusluokkaa voisi hahmottaa esimerkiksi Luonnonvarakeskuksen tutkimusten sekä Metsähallituksen tekemien arvioiden pohjalta.

Luonnonvarakeskus (Luke) on arvioinut metsien tiukan lisäsuojelun vaikutuksia hakkuumahdollisuuksiin, metsäsektorin tuottamaan arvonlisäykseen ja työllisyyteen sekä näiden kerrannaisvaikutuksia muuhun yhteiskuntaan. Tulosten mukaan taloudellisten vaikutusten merkittävyys riippuu lisäsuojelun toteutustavasta.

Field

Edellä mainitussa selvityksessä tarkasteltiin kahta suojeluskenaariota: Kansallinen metsästrategia 2035:n taustaselvityksen mukaista lisäsuojelua (skenaario 1) ja Luontopaneelin ehdotusta lisäsuojelusta (skenaario 2). Skenaariossa 1 puuntuotannon ulkopuolelle jäävää pinta-alaa lisättiin metsämaalla 0,35 miljoonaa hehtaaria sekä kitu- ja joutomaalla kummassakin 0,30 miljoonaa hehtaaria, jolloin suojelualan lisäys oli yhteensä 0,95 miljoonaa hehtaaria. Skenaariossa 1 metsämaan lisäsuojelualasta 45 prosenttia sijoittui

EteläSuomen ja 55 prosenttia Pohjois-Suomen alueelle. Lisäsuojelu kohdistui luonnontilaisen kaltaisiin metsiin, lehtoihin, kangasmailla vähintään 30 vuotta käsittelemättöminä olleisiin vanhoihin metsiin sekä turvemailla vähintään 30 vuotta käsittelemättöminä olleisiin ojittamattomiin korpiin ja rämeisiin.

Skenaariossa 2 lisäsuojelu noudatti Suomen Luontopaneelin (Kotiaho ym. 2021) esittämien maakuntakohtaisten suojeltavien metsien ja lisäsuojelutarpeen määrityksiä. Tiukka lisäsuojelu kohdennettiin Luontopaneelin ehdotuksen mukaisiin vanhoihin ja luonnontilaisiin metsiin sekä tämän jälkeen metsämaalla vanhimpiin ikäluokkiin siten, että yhteensä tiukkaa suojelua oli maakunnittain metsämaan pinta-alasta vähintään 10 prosenttia. Metsämaan lisäsuojelusta 62 prosenttia kohdistui Etelä-Suomen ja 38 prosenttia Pohjois-Suomen alueelle.

Skenaarion 2 vaikutuksia hakkuumahdollisuuksiin ja kansantalouteen voidaan Luken raportin mukaan pitää merkittävinä. Skenaarioiden väliset erot johtuvat paitsi erosta tiukan suojelun lisäyksessä, myös siitä, että skenaariossa 2 lisäsuojelu kohdistui suuremmalta osaltaan vanhimpiin metsämaan metsiin.

Metsähallitus on arvioinut valtion metsien suojelun vaikutuksia lausunnossaan koskien Sanna Marinin hallituksen luonnon monimuotoisuusstrategialuonnosta. Strategialuonnoksessa esitettiin metsien tiukan suojelun kasvattamista kymmeneen prosenttiin, joka olisi merkinnyt noin 500 000 hehtaarin valtion maiden suojelua. Metsähallituksen lausunnon mukaan valtion maiden suojelu ylimitoitetusti ei olisi yhteiskunnan kannalta oikeudenmukaista, koska se vaurioittaisi pahoin keskeistä toimialaa, jonka merkitys koko Suomen taloudelle ja hyvinvoinnille on keskeistä. Nimenomaan valtion metsien suojelu kohdistuisi epäoikeudenmukaisesti harvaan asuttuun osaan Suomea, jossa korvaavat työmahdollisuudet ovat rajattuja.

Field

Metsähallitus on arvioinut valtion maille Marinin hallituksen biodiversiteettistrategialuonnoksessa esitetyn 500 000 hehtaarin lisäsuojelun vaikutuksia kolmessa eri skenaariossa, jotka antavat käsityksen ehdotuksen taloudellisesta ja sosiaalisesta merkityksestä. Jos suojelu kohdistettaisiin Metsähallituksen liiketoiminnan metsämaiden sijainnin ja luontoarvojen mukaan, suojelun painopiste olisi Pohjois-Suomessa (Lappi 60%, Pohjanmaa-Kainuu 30%, Etelä-Suomi 10%). Tällöin:

- Metsähallituksen hakkuut vähenisivät 1 miljoonaa m^3 vuodessa,
- metsäsektorilta vähenisi 770 suoraa työpaikkaa ja välillisesti yhteensä noin 1700 työpaikkaa,
- metsäteollisuuden liikevaihto vähenisi noin 415- 446 miljoonaa euroa vuodessa,
- suojeltavien metsien markkina-arvo on noin 1,975 mrd euroa,
- julkisen sektorin tulot vähenisivät 38 milj. € vuodessa, ja
- palkkasumma vähenisi 65 milj. € vuodessa.

EU-aloitteiden vaikutukset

Metsäkatoasetuksen mukaan puusta tuotettujen tuotteiden tulee olla metsäkatovapaita, eli markkinoille ei voi saattaa puuta, jonka tuottamiseksi on aiheutettu metsäkatoa. Metsäkatoa on myös metsien tilan heikentäminen, eli ikimetsien muuttaminen viljelymetsiksi tai plantaaseiksi. Uusi uusiutuvan energian direktiivi (RED III) puolestaan koskee sekä iki- että aarniometsiä. Metsäkatoasetuksessa ja uusiutuvan energian direktiivissä ikimetsien määritelmänä käytetään FAO:n määritelmää. Uusiutuvan energian direktiivin mukaisten aarniometsien määrittely noudattaa kansallista määritelmää.

Metsäteollisuus on julkisuudessa viestinyt, että se ei osta puuta, joka on peräisin luonnontilaisista ja vanhoista metsistä. Jos valtiolla ei ole riittävästi rahoitusta yksityismetsien vapaaehtoiseen suojeluun, tilanne voi muodostua maanomistajan näkökulmasta kohtuuttomaksi.

EU:n metsien seurantakehystä koskevan komission asetusehdotuksen mukaan iki- ja aarniometsien sijainti sisältyisi jäsenvaltioiden tuottamiin metsätietoihin. Tällöin kartoittaminen tulisi pakolliseksi myös yksityismetsien osalta.

Nyt määriteltävät vanhat ja luonnontilaiset metsät ovat todennäköisesti edustavin osa luontodirektiivin luontotyyppiä boreaalinen luonnonmetsä. Suojelemalla vanhat ja luonnontilaiset metsät edistetään siten luontodirektiivin ja ennallistamisasetuksen toimeenpanoa.